

УДК 376.37:378.22:342.95

DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-2-36-49

USING OF PROFESSIONAL QUALIFICATION NAMES IN EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAMS 016.01 – SPEECH THERAPY OF THE FIRST (BACHELOR'S) HIGHER EDUCATION LEVEL

ВИКОРИСТАННЯ НАЗВ ПРОФЕСІЙНИХ КВАЛІФІКАЦІЙ В ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМАХ 016.01 – ЛОГОПЕДІЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВИТИ

Hanna MYTSYK,

Candidate of Sciences in Pedagogy,
Senior Lecturer

kolibri07s@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4989-416X>

*Berdiansk State Pedagogical
University,
✉ 4, Schmidta st., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, Ukraine, 71100*

Mykhailo PRYSHLIAK,

Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor of Law

kolibri0709s@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9906-7384>

*Energodar Institute of State and
Municipal Government of R. G.
Khenokha «Classical Private
University»*

*✉ 3a, Molodezhnaya st.,
Energodar, Zaporizhzhia region,
Ukraine, 71503*

Ганна МИЦИК,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач

*Бердянський державний
педагогічний університет,
✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., Україна, 71100*

Михайло ПРИШЛЯК,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри правознавства

*Енергодарський інститут
державного та муніципального
управління ім. Р.Г.Хеноха
«Класичного приватного
університету»,*

*✉ вул. Молодіжна, 3а
м. Енергодар, Запорізька обл.,
Україна, 71503*

Original manuscript received: June 10, 2021

Revised manuscript accepted: September 15, 2021

ABSTRACT

The practice of using the professional qualifications names which are awarded to higher education applicants is examined in the article based on the analysis of educational and professional programs of specialty 016 Special education with specialization 016.01 – speech therapy of the first (bachelor's) higher education level of some higher educational institutions. It is noted that the availability of recommended list of professional qualifications of the specializations which are established of the Ministry of Education and Science of Ukraine in the Standard of higher education of Ukraine of the first (bachelor's) higher education level of specialty 016 Special education is a more important issue and therefore requires the attention of scientists. It is found out that questions of using professional qualifications names in educational and professional programs of specialty 016.01 Special education (Speech therapy)

are solved differently. Mostly in such programs, direction to assigning to higher education applicants, who have successfully completed it, the professional qualification of «speech therapist», to a lesser extent – «teacher-speech therapist assistant» is observed. It is stated that not one of directories of the qualification characteristics workers' professions operating in Ukraine does not contain the qualification characteristics of a speech therapist and the requirements for the educational degree of the employee required to hold the position of a speech therapist have not concretized enough. The absence of qualification characteristics of a speech therapist to a certain extent causes problems in determining the list of main jobs that are inherent to this position (profession). Taking into account the level of complexity of the problems which to be solved by a speech therapist and teacher-speech therapist assistants in professional activity, the idea was proposed of orienting educational and professional programs of specialty 016 Special education with specialization 016.01 – speech therapy of the first (bachelor's) higher education level for preparation only speech therapists awarding its graduates the professional qualification of «speech therapist». In turn, the preparation of teacher-speech therapist assistants should be carried out according to the educational and professional programs of the initial level (short cycle) of higher pedagogical education. Of point of view the existing close connection between a teacher-speech therapist and a speech therapist, it is proposed to reconsider the qualification requirements for the primary position of teacher-speech therapist, providing the possibility of its occupation by persons with a bachelor's degree.

Key words: educational and professional program, educational qualification, professional qualification, speech therapist, assistant teacher-speech therapist.

Вступ. 16.06.2020 року наказом Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України) затверджено і введено в дію Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – ступеня бакалавра – з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта (далі – Стандарт). Як зазначено в ч. 1 ст. 10 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р., стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності. Власне він є основою для розроблення освітніх програм, складність яких залежить від визначених законодавством рівнів вищої освіти, галузей знань та спеціальностей. Безпосередньо сам термін «освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма» у вказаному Законі вживаються в такому значенні: «це єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій)» (п. 17 ч. 1 ст. 1). Отже, успішне виконання особою освітньої програми є підставою для присудження їй не тільки освітньої, але й освітньої та професійної кваліфікації, про що обов'язково зазначається в документі про вищу освіту. Унормувавши питання назви освітньої кваліфікації, затверджений Стандарт, на жаль, не містить орієнтовного переліку назв професійних кваліфікацій, з якого у закладів вищої освіти при

формуванні освітньо-професійних програм була б можливість обирати ті, що відповідають запровадженій ними спеціальності. Відсутній в ньому і перелік професійних назв робіт, які може виконувати здобувач по завершенню навчання, який хоча б опосередковано давав би можливість ув'язувати його з професійними кваліфікаціями, відповідними їм за назвою. У Пояснювальній записці Стандарту лише зазначено, що працевлаштування може здійснюватися на посади, передбачені класифікатором професій. Для прикладу, в Стандарті вищої освіти України за другим (магістерським) рівнем, ступенем магістра спеціальності 016 Спеціальна освіта, передбачено, що працевлаштування може здійснюватися на первинні посади вчителя-дефектолога (за нозологіями), вчителя-логопеда, логопеда, вчителя з корекційної освіти, вчителя-реабілітолога, викладача закладу вищої освіти, наукового співробітника, на інші посади, пов'язанні з наданням освітніх послуг особам з інвалідністю та дітям з особливими освітніми потребами.

Позначення в Стандарті рекомендаційного переліку назв професійних кваліфікацій щодо спеціалізації підготовки здобувачів вищої освіти ступенів бакалавра за спеціальністю 016 Спеціальна освіта є питанням більш ніж важливим з багатьох позицій. По-перше, саме розуміння того, яку професійну кваліфікацію отримає здобувач вищої освіти після успішного виконання освітньо-професійної програми, буде мотивувати до навчання саме за тією програмою, яка здатна забезпечити її здобуття. По-друге, назва професійної кваліфікації зазначається в документі про вищу освіту, що дає привід здобувачу ув'язати її з первинною посадою, яку він може обіймати в майбутньому. По-третє, відповідно до назви професійної кваліфікації визначається посада, яка має бути запропонована роботодавцем випускнику закладу вищої освіти при працевлаштуванні. По-четверте, назва професійної кваліфікації відображає здатність її отримувача виконувати завдання та обов'язки певного виду професійної діяльності. По-п'яте, професійна кваліфікація є тим критерієм, за допомогою якого відбувається розмежування функцій, повноважень і відповідальності між працівниками в межах закладу, установи. Це та багато іншого свідчить про своєчасність здійснення наукових пошуків, спрямованих на теоретичне опрацювання деяких питань, пов'язаних з використанням назв професійних кваліфікацій в освітньо-професійних програмах спеціальності 016 Спеціальна освіта першого (бакалаврського) рівня освіти. Окремий інтерес викликає використання відповідних назв професійних кваліфікацій в освітньо-професійних програмах спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, зокрема таких як «логопед» та «асистент вчителя-логопеда».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виходячи з означеної проблематики в якості основного джерела фактичного матеріалу дослідження були використані Стандарт вищої освіти України першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти – ступеня бакалавра – з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта (розробники: С. Федоренко, І. Дмитрієва, О. Мартинчук, С. Коваленко, за участі М. Шеремет, Н. Пахомової, С. Миронової); освітньо-професійні програми окремих закладів вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Відзначаємо, що деякі аспекти з вказаного розглядалися в працях О. Луценко, П. Пуховської, Л. Прудіус, Н. Русіної, Ю. Уварова, Т. Чікаліної, А. Юшко. Проте вони не торкалися в них питань використання назв професійних кваліфікацій в освітньо-професійних програмах спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Як наслідок, актуалізується необхідність проведення дослідження в означеному напрямку.

Мета статті. Дослідити практику використання закладами вищої освіти в освітньо-професійних програмах спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівнів вищої освіти назв професійних кваліфікацій, що присвоюються здобувачам вищої освіти за результатами їх успішного виконання.

Результати та дискусії. В ст. 34 Закону України «Про освіту» (далі – Закон) від 05.09.2017 р. зазначено, що за змістом класифікації класифікуються на освітні та професійні. Згідно Закону, освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей) (ч. 5 ст. 34); професійна кваліфікація – визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність (ч. 6 ст. 34).

Назва освітньої кваліфікації складається з інформації про здобутий особою ступінь вищої освіти, спеціальність та спеціалізацію, тоді як назва професійної кваліфікації, відповідно до положень Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій» (далі – Класифікатор професій), визначається через назву професії. Професія – здатність виконувати подібні роботи, які вимагають від особи певної кваліфікації (Національний класифікатор України ДК 003:2010).

Аналіз окремих освітньо-професійних програм спеціальності 016 Спеціальна освіта, за спеціалізацією 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, засвідчує, що питання використання назв професійних кваліфікацій в них вирішуються по-різному. Переважно в таких програмах спостерігається спрямованість на присвоєння здобувачам, які успішно її виконали, професійної кваліфікації «логопед» (ОПП Івано-Франківськ, 2019; ОПП Мукачево,

2020; ОПП Ужгород, 2017; ОПП Львів, 2019). В деяких з таких програм до орієнтовного переліку професійних кваліфікацій додатково включено професійну кваліфікацію «асистент вчителя-логопеда» (ОПП рівне, 2020). Є й такі, в яких міститься вказівка на присвоєння тільки професійної кваліфікації «асистент вчителя-логопеда» (ОПП Бердянськ, 2020; ОПП Київ, 2017). Окремі з них взагалі не містять інформації про професійні кваліфікації, обмежуючись лише переліком первинних посад, які фахівець, що здобув освітній ступень бакалавра за освітньо-професійною програмою «Логопедія», може займати по закінченню навчання (ОПП Запоріжжя, 2020). В деяких придатність випускника до працевлаштування пов'язується з можливістю зайняття посади вчителя-логопеда (ОПП Ужгород, 2017; ОПП Львів, 2019), не дивлячись на те, що її віднесено до переліку професій (посад), які вимагають кваліфікації за дипломом про вищу освіту, що відповідає рівню спеціаліста, магістра (Національний класифікатор України ДК 003:2010; Довідник, 2017).

На жаль, жоден з чинних в Україні довідників кваліфікаційних характеристик професій працівників (Довідник, 2002, 2017) не містить кваліфікаційної характеристики логопеда, складником якої є кваліфікаційні вимоги щодо освітньо-кваліфікаційного рівня працівника, необхідного для виконання покладених на нього завдань та обов'язків. У Класифікаторі професій професійна робота логопеда код КП 3229, код ЗКППТР 23169, включена до Розділу 2. Фахівці, до якого належать професії, яким відповідає кваліфікація за дипломом чи іншим відповідним документом молодшого бакалавра; бакалавра. Поглибленої їх класифікації в розрізі відповідних ступенів вищої освіти Класифікатор професій не подає. Проте привертає увагу, що в зазначеному розділі професійну роботу логопеда віднесено до підрозділу 32 Фахівці в галузі біології, агрономії та медицини, класу 322 Допоміжний персонал у галузі сучасної медицини, фізіотерапії, фармації та ветеринарії (крім медичних сестер), підкласу 3229 Інші асистенти професіоналів в галузі сучасної медицини (крім медичних сестер) (Національний класифікатор України ДК 003:2010), що дає підстави ув'язати її з закладами системи охорони здоров'я. Однак, наскільки з позиції того ж Класифікатора професій виправдовує таке вузьке використання фахівців зазначеного спрямування. Свою позицію щодо цього Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) висловило ще у 2000 році у затверджених ним примірних штатних нормативах закладів охорони здоров'я, в яких, незважаючи на їх рекомендаційний характер, логопеда віднесено до педагогічних працівників (Про примірні штатні нормативи, 2000)

Відсутність кваліфікаційної характеристики логопеда до певної міри створює проблеми й у визначенні переліку основних робіт, які притаманні цій посаді (професії). Керуючись Специфікацією надання медичних послуг на 2021 рік за напрямом 33. «Медична реабілітація дорослих та дітей від трьох років з ураженням нервової системи» (Специфікації та умови, 2021), що визначає обсяг медичних послуг, які

зобов'язується надавати за договором відповідно до медичних потреб пацієнта/пацієнтки (специфікація), доходимо висновку, що логопеду (терапевту мови та мовлення) як працівнику закладу охорони здоров'я властиві консультативний, діагностичний, реабілітаційний з оцінюванням прогресу в досягненні намічених цілей та навчальний напрямки діяльності. Схоже спостерігаємо й в практиці країн близького зарубіжжя, зміст правових документів яких вказують на здійснення логопедом консультативно-діагностичної, корекційно-відновлювальної, реабілітаційної, аналітично-облікової роботи (О специализированной помощи, 1998). Відповідно до встановлених ними вимог посаду логопеда може обіймати фахівець з вищою педагогічною дефектологічною освітою за спеціальністю логопедія, який володіє методами нейропсихологічного обстеження хворих з порушеннями мовлення та інших вищих психічних функцій, індивідуального і групового відновного навчання, теоретичними і практичними знаннями в галузі дефектології, передбаченими програмою підготовки відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики (О специализированной помощи, 1998).

Віднесення логопеда в згаданих штатних нормативах закладів охорони здоров'я до переліку педагогічних працівників також змушує звернути увагу на наступне. Передбачивши введення до штатного розпису закладу охорони здоров'я посади логопеда, між тим вимоги в них визначені стосовно посади вчителя-логопеда. Зазначено, що її може зайняти особа, яка має вищу педагогічну (дефектологічну) освіту та спеціалізацію з роботи з дітьми раннього віку (Про примірні штатні нормативи, 2000). Вимоги щодо ступеня такої освіти, на жаль, не вказані. Загалом, практика використання вчителя-логопеда для надання спеціалізованої допомоги особам з вадами мовлення в лікувально-профілактичних установах не є новою. Подібне спостерігаємо, зокрема, в Республіці Білорусь. Рішення про введення в штатні розписи лікувально-профілактичних установ посади вчителя-логопеда замість посади логопеда було прийнято Міністерством охорони здоров'я цієї країни 05.06.2001 року. Серед основних напрямів його діяльності: здійснення профілактичної та діагностичної роботи, надання корекційно-розвивальної, відновної та консультативної допомоги пацієнтам з порушеннями мовлення. Вчитель-логопед також зобов'язаний проводити санітарно-просвітницьку роботу серед населення; чітко вести обліково-звітну та педагогічну документацію (О мерах, 2001). Його пацієнтами є діти, підлітки та дорослі. Відповідно до встановлених вимог на посаду вчителя-логопеда може бути призначений фахівець з вищою педагогічною освітою за спеціальністю «дефектологія» зі спеціалізацією «логопедія» (О мерах, 2001).

Сприйняття логопеда як педагогічного працівника в контексті з'ясування властивих для його діяльності особливостей дає привід звернутися до кваліфікаційної характеристики вчителя-логопеда, яку містить доопрацьований Випуск 80 «Соціальні послуги» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (далі – Випуск 80

«Соціальні послуги»), затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 29.03.2017 р. № 518 (Довідник, 2017). З'ясовуємо, що вчитель-логопед здійснює навчальну, корекційно-розвиткову, компенсаційну, реабілітаційну роботу з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Їх зіставлення з роботами, здійснюваними логопедом, свідчить про наявні відмінності між ними, однак вони не є значними. В більшій мірі такі відмінності простежуються в контингенті, з яким доводиться працювати вказаним фахівцем. Підопічними вчителя-логопеда є діти дошкільного та шкільного віку закладів системи МОН України. Тоді як для логопеда такими є особи (діти, дорослі), які у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами позбавлені здатності до спілкування нарівні з іншими громадянами і потребують тривалої реабілітації в закладах МОЗ України. Найсуттєвішим серед таких відмінностей те, що посади логопеда і вчителя-логопеда не співвідносяться між собою за вимогами до ступеня вищої освіти (за дипломом) працівника, необхідного для їх зайняття. З іншого боку, слід визнати, що виконання покладених на логопеда та вчителя-логопеда завдань та обов'язків вимагає від них високого рівня знань, які включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності. Однак чи є загалом підстави вбачати у вчителі-логопеді і логопеді фахівців одного рівня підготовки, а саме другого (магістерського) рівня, питання, що потребує окремого дослідження. Лише зазначимо, практика окремих закладів вищої освіти на рівні проаналізованих освітньо-професійних програм спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія другого (магістерського) рівнів вищої освіти (ОПП Київ, 2017; ОПП Кропивницький, 2019; ОПП Полтава, 2019; ОПП Херсон, 2018) вказує на те, що вони схильні вбачати в них фахівців, яким за дипломом про вищу освіту має відповідати саме освітній рівень магістра. Загалом, наявність конкуренції між використовуваними в правових документах назвами професійних кваліфікацій (посад, професій) «логопед» та «вчитель-логопед» змушує дійти єдності у цьому питанні. Зваживши на доволі поширене використання останньої назви, доцільніше зупинити вибір саме на ній. У такому випадку цілком логічним виглядав би зв'язок професійної кваліфікації (посади, професії) вчителя-логопеда з професійною кваліфікацією (посадою, професією) асистента вчителя-логопеда, яка їй передує.

Асистент вчителя-логопеда – це фахівець, що проводить заняття з корекції дефектів усної та писемної мови учнів під загальним методичним керівництвом вчителя-логопеда, разом з ним створює сприятливі умови для засвоєння учнями компенсаційно-корекційної та навчальної програм (Довідник, 2017).

Здобуття професійної кваліфікації «асистент вчителя-логопеда», як і логопеда, передбачено освітньо-професійними програмами спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (ОПП Бердянськ, 2020;

ОПП Київ, 2017; ОПП Рівне, 2020). До одного розділу (Розділ 3), хоча і різних класифікаційних угруповань, професійні роботи логопеда та асистента вчителя-логопеда включені й у Класифікаторі професій. Однак, на відміну від логопеда, професійну роботу асистента вчителя-логопеда код КП 3330 віднесено до підрозділу 33 «Фахівці в галузі освіти», клас 333 «Фахівці в галузі спеціалізованої (особливої) освіти» (Національний класифікатор України ДК 003:2010). До того ж у правових актах стосовно професійної кваліфікації «асистент вчителя-логопеда» визначені вимоги щодо освітнього ступеня, який має їй відповідати, тоді як до логопеда вони недостатньо конкретизовані.

Як впливає з унормованих у Випуску 80 «Соціальні послуги» кваліфікаційних вимог, для зайняття первинної посади асистента вчителя-логопеда необхідний початковий рівень вищої освіти за ступенем молодшого бакалавра відповідної галузі знань без вимог до стажу роботи. До посади асистента вчителя-логопеда (соціальне обслуговування) II категорії встановлені такі кваліфікаційні вимоги: вища освіта початкового або першого рівня за ступенем молодшого бакалавра або бакалавра та спеціальністю відповідної галузі знань; підвищення кваліфікації; для бакалавра – без вимог до стажу роботи, для молодшого бакалавра – стаж роботи на посаді асистента вчителя-логопеда (соціальне обслуговування) – не менше ніж 2 роки. До посади асистента вчителя-логопеда (соціальне обслуговування) I категорії: початковий або перший рівень вищої освіти за ступенем молодшого бакалавра або бакалавра та спеціальністю відповідної галузі знань; підвищення кваліфікації; стаж роботи на посаді асистента вчителя-логопеда (соціальне обслуговування) II категорії – не менше ніж 2 роки (Довідник, 2017). У зв'язку з цим цілком слушно виникає питання, наскільки раціональним є використання фахівців зі ступенем бакалавра спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізації: 016.01 – логопедія саме на посаді асистента вчителя-логопеда. З огляду на рівень підготовки, який дозволяє їм розв'язувати більш складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності, вважаємо, що таке їх урівняння з фахівцями, освітній ступінь яких є рівнем нижче, знецінює ступінь бакалавра і, як наслідок, негативно впливає на майбутніх абітурієнтів при виборі вказаної спеціальності та спеціалізації. Задля уникнення цього, зваживши на наявні тенденції, пов'язані з підготовкою фахівців за освітньо-професійними програмами спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, вважаємо, що такі програми мають передбачати здобуття особами виключно професійної кваліфікації «логопед». Підготовка ж асистентів вчителів-логопедів має стати завданням початкового рівня (короткого циклу) вищої педагогічної освіти. З іншого боку, приймаючи до уваги тісний зв'язок, що існує між вчителем-логопедом та логопедом, актуальним бачиться перегляд кваліфікаційних вимог щодо первинної

посади вчителя-логопеда, унормувавши можливість її зайняття особами зі ступенем бакалавра відповідної галузі знань, спеціальності та спеціалізації, тоді як для подальшого професійного зростання серед інших вимог передбачити набуття ними освітнього ступеня магістра. Такі зміни повинні знайти своє відображення й у кваліфікаційній характеристиці вчителя-логопеда, що міститься у Випуску 80 «Соціальні послуги» і, відповідно, в освітньо-професійних програмах спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. На наше переконання, значне розширення практики інклюзивного навчання в дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах дітей з тяжкими порушеннями мовлення, існування запиту на вчителів-логопедів потребує саме такого рішення. За результатами дослідження стану української освіти, проведеному в 2019 році, вчитель-логопед є лише у 56,8 % закладів середньої освіти, які потрапили до вибірки (Освітня реформа, 2019:84). В окремих регіонах України ці показники ще нижчі (Андреева, 2019). Згідно з п. 7 Загальних положень Випуску 80 «Соціальні послуги» особи, які не мають відповідної освіти, кваліфікації та стажу роботи, встановлених кваліфікаційними вимогами, але мають достатній практичний досвід, високий рівень компетентності за професією (посадою) та успішно виконують у повному обсязі покладені на них завдання та обов'язки, можуть бути, як виняток, залишені на займаній посаді або призначені на відповідні посади (Довідник, 2017), однак за умови, якщо інше не передбачено законодавством України. Тож вирішення питання підготовки логопедів і присвоєння їм відповідної професійної кваліфікації залишається актуальним.

Висновки. Наявність у працівника необхідного ступеня вищої освіти за певною галуззю знань, спеціальністю та спеціалізацією, відповідність його професійної кваліфікації системі вимог, зафіксованих у спеціальному правовому документі, є тими критеріями, які на сьогодні визначають допуск до професійної педагогічної діяльності. Одна з переваг акредитованих освітньо-професійних програм у тому, що її випускникам можливе присвоєння не тільки освітньої, але й професійної кваліфікації. Серед невід'ємних проблем, які потребують свого вирішення, це питання про відповідність зазначеної в документі про вищу освіту професійної кваліфікації здобутому ступеню вищої освіти. З'ясовано, що в освітньо-професійних програмах спеціальності 016 Спеціальна освіта, за спеціалізацією 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, до орієнтовного переліку професійних кваліфікацій, що можуть присвоюватися здобувачам, включено професійні кваліфікації «логопед», «асистент вчителя-логопеда». Зваживши на рівень складності проблем, які слід розв'язувати логопеду та асистенту вчителя-логопеда в професійній діяльності, завдання сформовані в розрізі початкового рівня (короткого циклу) та першого (бакалаврського) рівня вищої педагогічної освіти, висловлена думка про зорієнтування освітньо-професійних програм

спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на підготовку виключно логопедів з присвоєнням її випускникам професійної кваліфікації «логопед». В свою чергу підготовка асистентів вчителів-логопедів має здійснюватися за освітньо-професійними програмами початкового рівня (короткого циклу) вищої педагогічної освіти. З огляду на тісний зв'язок між вчителем-логопедом та логопедом також бачиться необхідним переглянути кваліфікаційні вимоги щодо первинної посади вчителя-логопеда, передбачивши можливість її зайняття особами зі ступенем бакалавра. Недосконалість чинного Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій», Довідників кваліфікаційних характеристик професій працівників, відсутність однаковості по використанню в освітньо-професійних програмах спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, назв професійних кваліфікацій, зумовлює потребу у створенні професійного стандарту за професіями «логопед», «асистент вчителя-логопеда», який на рівні із Стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – ступеня бакалавра, спеціальності 016 Спеціальна освіта, став би підґрунтям для розроблення освітніх програм спеціальності 016 Спеціальна освіта 016.01 Логопедія.

Література

Авдеева С. О., Волошина Т. А., Шумада Р. Я. Стан інклюзивної освіти в закладах освіти Запорізької області. Режим доступу: <https://cutt.ly/dn3ocrt> (дата звернення: 23.06.2021).

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78. «Охорона здоров'я»: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 р. № 117. Режим доступу: <https://cutt.ly/Ent7B5l> (дата звернення: 02.04.2021).

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 «Соціальні послуги»: наказ Міністерства соціальної політики України від 29.03.2017 р. № 518. Режим доступу: <https://cutt.ly/Vnt5of3> (дата звернення: 15.04.2021).

Концепція освітньої діяльності за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. Освітньо-професійна програма «Корекційна психопедагогіка і логопедія». Рівень вищої освіти Другий (магістерський) / Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2019. 18 с.

Національний класифікатор України ДК 003:2010 «Класифікатор професій»: наказ Держспоживстандарту України від 28.07.2010 р. № 327. Режим доступу: <https://cutt.ly/snt5f0X> (дата звернення: 18.04.2021).

О мерах по дальнейшему совершенствованию специализированной помощи лицам с нарушениями речи: приказ Министерства здравоохранения Республики Беларусь от 05.06.2001 г. № 135. Режим доступу: <https://cutt.ly/Vnu88q2> (дата звернення: 10.06.2021).

О специализированной помощи больным при нарушении речи и других высших психических функций: приказ Министерства здравоохранения Российской Федерации от 28 декабря 1998 г. № 383. Режим доступу: <https://cutt.ly/Znt5ncu> (дата звернення: 10.06.2021).

Освітньо-професійна програма «Логопедія. Інклюзивна освіта» першого рівня вищої освіти. Проект / Бердянський державний педагогічний університет. Бердянськ, 2020. 15 с.

Освітньо-професійна програма «Логопедія». Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 16 с.

Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта 016.01 Логопедія / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. 23 с.

Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Спеціальність 016 «Спеціальна освіта». Спеціалізація «Олігофренопедагогіка, логопедія, Здоров'я людини» / Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород. 2017. 22 с.

Освітньо-професійна програма «Спеціальна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти / Херсонський державний університет. Херсон, 2018. 15 с.

Освітньо-професійна програма «Спеціальна освіта. Логопедія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Мукачівський державний університет. Мукачєво, 2020. 24 с.

Освітньо-професійна програма «Спеціальна освіта. Логопедія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Рівненський державний гуманітарний університет. Рівне, 2020. 23 с.

Освітньо-професійна програма «Спеціальна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта 016.01 Логопедія / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2020. 32 с.

Освітньо-професійна програма. Спеціальність 016 Спеціальна освіта (Логопедія. Спеціальна психологія). Другий рівень вищої освіти / Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. 20 с.

Освітньо-професійна програма спеціальності 016 Спеціальна освіта. Спеціалізація 016.00.01 «Логопедія» другого (магістерського) рівня вищої освіти / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2017. 12 с.

Освітньо-професійна програма спеціальності 016.00.01 «Логопедія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2017. 14 с.

Освітня реформа: результати та перспективи. Інформаційно-аналітичний збірник. Київ: *Інститут освітньої аналітики*. 2019. 228 с.

Про примірні штатні нормативи та типові штати закладів охорони здоров'я: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 р. № 33. (втратив чинність на підставі наказу Міністерства охорони здоров'я України № 928 від 02.09.2016). Режим доступу: <https://cutt.ly/Vn3otXL> (дата звернення: 22.04.2021).

Специфікації та умови закупівлі медичних послуг на 2021 рік. Режим доступу: <https://nszu.gov.ua/vimogi-pmg-2021> (дата звернення: 03.04.2021).

References

Avdyeyeva S. O., Voloshyna T. A., Shumada R. YA. (2019) Stan inklyuzyvnoyi osvity v zakladakh osvity Zaporiz'koyi oblasti [The state of inclusive education in educational institutions of Zaporozhye region.]. URL: <https://cutt.ly/dn3ocrt>. [In Ukrainian].

Dovidnyk kvalifikatsiynykh kharakterystyk profesiy pratsivnykiv. [Handbook of qualification characteristics of employees' professions]. Vypusk 78. «Okhrona

zdorov"ya»: nakaz Ministerstva okhorony zdorov"ya Ukrainy vid 29.03.2002 r. № 117. URL: <https://cutt.ly/Ent7B5I>. [In Ukrainian].

Dovidnyk kvalifikatsiynykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. [Handbook of qualification characteristics of employees' professions]. Vypusk 80 «Sotsial'ni posluhy»: nakaz Ministerstva sotsial'noyi polityky Ukrainy vid 29.03.2017 r. № 518. URL: <https://cutt.ly/Vnt5of3>. [In Ukrainian].

Kontseptsiya osvitynoi diyal'nosti za spetsial'nisty 016 Spetsial'na osvita. Osvitno-profesiyna prohrama «Korektsiyna psikhopedahohika i lohopediya». Riven' vyshchoyi osvity Druhyi (mahisters'kyy) (2019). [The concept of educational activities in the specialty 016 Special education. Educational and professional program «Correctional psychopedagogy and speech therapy». Level of higher education Second (master's)]. Tsentral'noukrayins'kyy derzhavnyi pedahohichnyi universytet im. V. Vynnychenka. Kropyvnyts'kyy. [In Ukrainian].

Natsional'nyy klasyfikator Ukrainy DK 003:2010 «Klasyfikator profesii»: nakaz Derzhspozhyvstandartu Ukrainy vid 28.07.2010 r. № 327. [National Classifier of Ukraine DK 003: 2010]. URL: <https://cutt.ly/snt5f0X>. [In Ukrainian].

O merakh po dal'neyshemu sovershenstvovannyu spetsyalyzovannoy pomoshchy lytsam s narushenyamy rechy: prykaz Mynysterstva zdavookhranennya Respublyky Belarus' ot 05.06.2001 h. № 135. [On measures to further improve specialized assistance to persons with speech disorders]. URL: <https://cutt.ly/Bnu88q2>. [In Ukrainian].

O spetsyalyzovannoy pomoshchy bol'nym pry narushenny rechy y druhykh vysshkykh psykhycheskykh funktsiy: prykaz Mynysterstva zdavookhranennya Rossyskoy Federatsiy ot 28 dekabrya 1998 h. № 383. [On specialized care for patients with speech disorders and other higher mental functions]. URL: <https://cutt.ly/Znt5ncu>. [In Ukrainian].

Osvitno-profesiyna prohrama «Lohopediya. Inklyuzyvna osvita» pershoho rivny vyshchoyi osvity. Proyeht [Educational and professional program «Speech Therapy. Inclusive education» of the first level of higher education. Project]. Berdyans'kyy derzhavnyi pedahohichnyi universytet. Berdyans'k, 2020. [In Ukrainian].

Osvitno-profesiyna prohrama «Lohopediya». Pershyi (bakalavrs'kyy) riven' vyshchoyi osvity [Educational and professional program «Speech Therapy». The first (bachelor's) level of higher education]. Zaporiz'kyy natsional'nyy universytet. Zaporizhzhya, 2020. [In Ukrainian].

Osvitno-profesiyna prohrama pershoho (bakalavrs'koho) rivny vyshchoyi osvity za spetsial'nisty 016 Spetsial'na osvita 016.01 Lohopediya [Educational and professional program of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 016 Special education 016.01 Speech therapy]. L'vivs'kyy natsional'nyy universytet imeni Ivana Franka. L'viv, 2019. [In Ukrainian].

Osvitno-profesiyna prohrama pidhotovky zdobuvachiv pershoho (bakalavrs'koho) rivny vyshchoyi osvity. «Spetsial'nist' 016 «Spetsial'na osvita». Spetsializatsiya «Olihofrenopedahohika, lohopediya, Zdorov"ya lyudyny» [Educational and professional training program for applicants for the first (bachelor's) level of higher education. Specialty 016 «Special education». Specialization «Oligophrenic pedagogy, speech therapy, human health»]. Derzhavnyi vyshchyy navchal'nyy zaklad «Uzhhorods'kyy natsional'nyy universytet». Uzhhorod. 2017. [In Ukrainian].

Osvitno-profesiyna prohrama «Spetsial'na osvita» druhoho (mahisters'koho) rivny vyshchoyi osvity [Educational and professional program «Special education» of the second (master's) level of higher education]. Khersons'kyy derzhavnyi universytet. Kherson, 2018. [In Ukrainian].

Osvitn'o-profesiyna prohrama «Spetsial'na osvita. Lohopediya» pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity [Educational and professional program «Special education. Speech therapy» of the first (bachelor's) level of higher education]. Mukachivs'kyi derzhavnyi universytet. Mukachevo, 2020. [In Ukrainian].

Osvitn'o-profesiyna prohrama «Spetsial'na osvita. Lohopediya» pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity [Educational and professional program «Special education. Speech therapy» of the first (bachelor's) level of higher education] Rivnens'kyi derzhavnyi humanitarnyi universytet. Rivne, 2020. [In Ukrainian].

Osvitn'o-profesiyna prohrama «Spetsial'na osvita» pershoho (bakalavrs'koho) rivnya vyshchoyi osvity za spetsial'nisty 016 Spetsial'na osvita 016.01 Lohopediya [Educational and professional program "Special education" of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 016 Special education 016.01 Speech therapy]. DVNZ «Prykarpats'kyi natsional'nyi universytet imeni Vasylya Stefanyka», Ivano-Frankivs'k, 2020. [In Ukrainian].

Osvitn'o-profesiyna prohrama. Spetsial'nist' 016 Spetsial'na osvita (Lohopediya. Spetsial'na psykholohiya). Druhyy riven' vyshchoyi osvity [Educational and professional program. Specialty 016 Special education (Speech therapy. Special psychology). The second level of higher education]. Poltav's'kyi natsional'nyi pedahohichnyi universytet imeni V. H. Korolenka. Poltava, 2019. [In Ukrainian].

Osvitn'o-profesiyna prohrama spetsial'nosti 016 Spetsial'na osvita. Spetsializatsiya 016.00.01 «Lohopediya» drugoho (mahisters'koho) rivnya vyshchoyi osvity [Educational and professional program of specialty 016 Special education. Specialization 016.00.01 "Speech therapy" of the second (master's) level of higher education]. Kyiv's'kyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. Kyiv, 2017. [In Ukrainian].

Osvitnya reforma: rezul'taty ta perspektyvy. Informatsiyno-analitychnyy zbirnyk [Educational reform: results and prospects. Information-analytical collection]. Kyiv: Instytut osvitr'oyi analityky. 2019. [In Ukrainian].

Pro prymirni shtatni normatyvy ta typovi shtaty zakladiv okhorony zdorov'ya [About approximate staffing standards and standard staffs of health care institutions]: nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ya Ukrainy vid 23.02.2000 r. № 33. URL: <https://cutt.ly/Vn3otXL>. [In Ukrainian].

Spetsyfikatsiyi ta umovy zakupivli medychnykh posluh na 2021 rik. [Specifications and conditions for the purchase of medical services for 2021]. URL: <https://nszu.gov.ua/vimogi-pmg-2021>. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

На основі аналізу освітньо-професійних програм спеціальності 016 Спеціальна освіта за спеціалізацією 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти окремих закладів вищої освіти у статті досліджена практика використання в них назв професійних кваліфікацій, що присвоюються здобувачам вищої освіти за результатами їх успішного виконання. Зазначено, що наявність у Стандарти вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта рекомендаційного переліку назв професійних кваліфікацій щодо визначених Міністерством освіти і науки України спеціалізацій є питанням більш ніж важливим, а тому потребує уваги науковців. З'ясовано, що в освітньо-професійних програмах спеціальності 016.01 Спеціальна освіта (Логопедія) по-різному використовуються назви професійних кваліфікацій. Переважно в таких програмах спостерігається спрямованість на присвоєння здобувачам, які успішно її виконали, професійної кваліфікації «логопед», в меншій мірі – «асистент вчителя-логопеда». Констатовано, що жоден з

чинних в Україні довідників кваліфікаційних характеристик професій працівників не містить кваліфікаційної характеристики логопеда, недостатньо конкретизованими є вимоги щодо освітнього ступеня працівника, необхідного для зайняття посади логопеда. Відсутність кваліфікаційної характеристики логопеда, в певній мірі, створює проблеми й у визначенні переліку основних робіт, які притаманні цій посаді (професії). Зваживши на рівень складності проблем, які слід розв'язувати логопеду та асистенту вчителя-логопеда в професійній діяльності, висловлена думка про орієнтування освітньо-професійних програм спеціальності 016 Спеціальна освіта, спеціалізація 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, на підготовку виключно логопедів з присудженням їй випускникам професійної кваліфікації «логопед».

У свою чергу, підготовка асистентів учителів-логопедів має здійснюватися за освітньо-професійними програмами початкового рівня (короткого циклу) вищої педагогічної освіти. З огляду на тісний зв'язок між учителем-логопедом та логопедом запропоновано переглянути кваліфікаційні вимоги щодо первинної посади вчителя-логопеда, передбачивши можливість її зайняття особами зі ступенем бакалавра.

Ключові слова: освітньо-професійна програма, освітня кваліфікація, професійна кваліфікація, логопед, асистент вчителя-логопеда.